

УДК 336.71.131

Вареник В.А.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри банківської справи
Львівської комерційної академії***ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В БАНКАХ УКРАЇНИ****PROBLEMS OF FORMATION OF FINANCIAL SECURITY BANK OF UKRAINE****АНОТАЦІЯ**

У статті досліджено методичні підходи вітчизняних і зарубіжних учених до визначення рівня фінансової безпеки, які поділено на кілька окремих груп. Обґрунтовано індикаторний підхід до формування фінансової безпеки банку, який полягає у виборі певних показників і порівнянні їх фактичних значень із граничними. Доведено, що основою формування фінансової безпеки є безперервна й адекватна підтримка такого стану банку, який характеризувався б збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх та внутрішніх загроз.

Ключові слова: банківська безпека, фінансова безпека банку, зовнішні та внутрішні загрози банку.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы методические подходы отечественных и зарубежных ученых к определению уровня финансовой безопасности, которые разделены на несколько отдельных групп. Обоснован индикаторный подход к формированию финансовой безопасности банка, который заключается в выборе определенных показателей и сравнении их фактических значений с предельными. Доказано, что основой формирования финансовой безопасности является непрерывная и адекватная поддержка такого состояния банка, который характеризовался бы сбалансированностью и устойчивостью к воздействию внешних и внутренних угроз.

Ключевые слова: банковская безопасность, финансовая безопасность банка, внешние и внутренние угрозы банка.

ANNOTATION

This article explores the methodological approaches of domestic and foreign scientists to determine the level of financial security, which is divided into several distinct groups. Grounded approach indicated the formation of financial security of the bank, which is to select certain parameters and comparing actual values of the boundary. The paper proved that form the core of financial security is a continuous and adequate support for such a condition, which would be characterized by the balance and resistance to external and internal threats.

Keywords: banking security, financial security of obank, internal and external threats of the bank.

Постановка проблеми. Механізм формування й забезпечення фінансової безпеки банку не може існувати сам по собі. Її сутність і зміст впливають із завдань, що їх вирішує банківська установа на кожному з етапів свого економічного розвитку та функціонування. З одного боку, фінансова безпека є самостійною складовою безпеки банку, з іншого – характеризує економічні аспекти кожного з елементів безпеки: охорони, режиму, інформаційно-аналітичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотне значення фінансової безпеки в забезпеченні стабільності банківської діяльності зумовило постійну увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників до її різних аспектів. Важливу роль у

дослідженні питань формування фінансової безпеки та розробки механізму й інструментів її регулювання відіграли такі вчені, як Дж. Кейнс, Р. Бернд, Г. Джонсон, Е. Долан, Ф. Мишкін, Л. Харріс та інші.

Серед російських учених варто зазначити З. Бора, Є. Жукова, Л. Красавіну, В. Колеснікова, О. Лаврушина, В. Міловідова, Г. Панову, С. Пятенко, В. Усоскіна й інших. Формуванню фінансової безпеки банківських установ присвячені роботи багатьох вітчизняних учених, зокрема О. Василика, В. Вітлінського, О. Вовчак, А. Гальчинського, А. Даниленка, М. Зубка, В. Кузнецової, Т. Кузенко, Н. Костіної, І. Лютого, А. Нікіфорова, О. Орлюк, О. Пилипченка, Ю. Самури, О. Шарова та багатьох інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак у вітчизняній і зарубіжній літературі залишаються недостатньо розробленими окремі аспекти формування фінансової безпеки банку. Відсутні роботи, у яких розглядалась би економічна сутність фінансової безпеки, її вплив на розвиток банківської системи, а відповідно, й макроекономічні процеси загалом.

Мета статті. Мета дослідження полягає в аналізі різноманітних підходів і поглядів щодо визначення процесу формування фінансової безпеки банку, а також розгляді його як єдиної цілісної системи.

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека банку – це захист фінансових інтересів банку, його фінансової стійкості й середовища, у якому він функціонує. Сучасні особливості функціонування фінансових ринків зумовлюють зростання ролі фінансової безпеки для кожного комерційного банку. Це питання є складним з огляду на можливість виникнення несприятливих ситуацій на кількох рівнях (макро-, мезо- та мікрорівні) як окремо, так і комплексно [2, с. 23].

Забезпечення фінансової безпеки комерційних банків і їх установ є дуже важливим ще й тому, що підрив довіри до кредитних інститутів негативно впливає на фінансову безпеку всієї країни [3, с. 9].

На сьогодні в науковій літературі пропонують низку методичних підходів до визначення рівня фінансової безпеки, які можна поділити на такі групи.

Так, на думку деяких дослідників, основою фінансової безпеки банку є його фінансова стійкість, існує певна можливість її оцінювання з використанням показників фінансової стійкості. Але оцінювання рівня фінансової безпеки банку на основі аналізу його фінансової стійкості є занадто вузьким, і це пов'язано з тим, що воно охоплює не всі напрями його діяльності й, відповідно, фінансової безпеки.

Низка вчених пропонує оцінювати фінансову безпеку на основі визначення загального стану фінансової діяльності. Так, І. Бланк виділяє п'ять систем аналізу фінансової безпеки, які базуються на таких методах його проведення: горизонтальному фінансовому аналізу, вертикальному фінансовому аналізу, порівняльному фінансовому аналізу, аналізу фінансових коефіцієнтів, інтегральному фінансовому аналізу [4, с. 121]. Такий підхід є дуже широким, оскільки в цьому випадку процес забезпечення фінансової безпеки ототожнюється фактично з усією діяльністю банку.

Найбільш поширеним є індикаторний підхід, який полягає у виборі певних показників, що характеризують фінансову безпеку, і порівнянні з їх фактичних значень із граничними. До складу індикаторів автори включають показники, які характеризують різні сторони фінансового стану банку і дають змогу оцінити його фінансові результати за різними напрямками. Як порогові значення індикаторів фінансової безпеки розуміють їх граничні величини,

недотримання яких призводить до формування негативних тенденцій (виникнення загроз) у сфері фінансової безпеки, а отже, диспропорцій у діяльності банку й порушення його розвитку загалом [8, с. 43].

Багато авторів дотримуються думки про необхідність визначення інтегрального показника фінансової безпеки банку. Але на сьогодні не існує єдиного загально визнаного способу його розрахунку.

Враховуючи дослідження М.М. Єрмошенка, можна зробити висновок про те, що основна мета фінансової безпеки банку полягає в безперервному й стійкому підтриманні стану, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз [7, с. 7].

Забезпечення фінансової безпеки банків передбачає виконання таких завдань:

- ідентифікація ризиків і пов'язаних з ними потенційних небезпек;
- визначення індикаторів фінансової безпеки банку;
- упровадження системи діагностики й моніторингу стану фінансової безпеки;
- розробка заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки банку як у короткостроковому, так і в довгостроковому періодах;
- контроль за виконанням запланованих заходів;
- аналіз виконання заходів, їх оцінювання, корегування;

Таблиця 1

Основні види внутрішніх загроз фінансовій безпеці банку

№ з/п	Внутрішні загрози фінансовій безпеці	Можливі вияви
1	Якість кредитного портфеля	– рівень проблемних кредитів; – неповернення кредитів; – незбалансована кредитна політика; – збільшення простроченої заборгованості.
2	Рівень і компетенція менеджменту	– прийняття неправильних управлінських рішень; – неефективна діяльність унаслідок неоптимального використання потенціалу банку; – помилки в стратегічному плануванні й прогнозуванні; – побудова нераціональної структури банку.
3	Структура активів і пасивів	– дефіцит власних коштів; – низький рівень ліквідності й брак ліквідних активів; – завищений рівень ризикових активів; – збільшення активів низької якості; – брак капіталу; – незбалансованість активів і пасивів за строками.
4	Залежність від інсайдерів	– пільгове кредитування засновників; – прийняття управлінських рішень під тиском власників; – відстоювання інтересів власників, а не інтересів банку.
5	Злочинні дії персоналу	– шахрайство; – розголошення конфіденційної інформації; – неефективна робота персоналу; – перехід ключових працівників до конкурентів; – недостатній рівень кваліфікації персоналу.
6	Неефективна діяльність банку	– низький рівень прибутків; – недосконале оцінювання кредитних ризиків; – низький рівень прибутковості активів; – слабе маркетингове дослідження ринку і як наслідок недостатній рівень диверсифікованості банківських операцій.

Джерело: складено на основі [1; 9; 10]

- ужиття всіх необхідних заходів від зовнішніх загроз фінансовій безпеці банківської установи;

- ідентифікація загроз банку й корегування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань банку.

Загалом загрози безпеці банків можна поділити на дві великі групи – внутрішні й зовнішні. До внутрішніх загроз належать фактори, які або безпосередньо генеруються банком, або є частиною його внутрішнього середовища. До основних внутрішніх загроз можна зарахувати рівень забезпеченості фінансовими ресурсами, незадовільну структуру активів і пасивів, некомпетентність вищого керівництва й персоналу, а також інші фактори, що безпосередньо належать до внутрішньої діяльності банку.

До зовнішніх належать загрози, що містять у собі фактори, які є результатом впливу зовнішнього середовища на банк, зокрема діяльність

держави, економічна кон'юнктура в країні та світі, конкуренти тощо (таблиця 2).

Отже, фінансова безпека банку – це важлива складова економічної, а тому й національної безпеки, це такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.

Висновки. Отже, на сьогодні не існує єдиної методики формування фінансової безпеки банку. Тому для отримання повної інформації про рівень фінансової безпеки банку необхідне застосування сукупності методів, оскільки окремо жоден із них не надає повної інформації для прийняття управлінських рішень і планування відповідних заходів. Аналіз окремих аспектів формування фінансової безпеки банку дає змогу сформулювати такі принципи, які повинні бути

Таблиця 2

Основні види зовнішніх загроз фінансовій безпеці банку

№ з/п	Зовнішні загрози	Можливі вияви
1	Нормативне регулювання банківської діяльності	– недосконалість законодавства, зокрема відсутність закону про банківську таємницю створює загрозу розголошення інформації про діяльність банку та його клієнтів; – мінливість законодавства; – відкликання ліцензії на здійснення банківської діяльності або зміна умов ліцензування.
2	Грошово-кредитна політика Центрального банку	– ставка обов'язкового резервування; – обсяги рефінансування й розмір облікової ставки; – обсяг пропозиції грошей в обігу; – зміна облікової ставки; – обсяг операцій з ОВДП.
3	Нестабільність зовнішнього середовища	– глобальні або локальні фінансові кризи; – неможливість одержати доступ до зовнішніх фінансових ресурсів; – валютний, процентний і ринковий ризики; – блокування активів банку в іншій державі; – державний дефолт.
4	Недовіра до банківської системи	– недовіра з боку інвесторів; – недовіра з боку підприємств (кредиторів); – недовіра з боку населення (вкладників); – швидке вилучення великого обсягу коштів із банку; – використання засобів масової інформації для провокування банківської кризи; – погіршення репутації банку; – банкрутство великого банку.
5	Конкурентне середовище банку	– неконкурентоспроможність банку; – несумлінна діяльність конкурентів; – різке збільшення ринкових ставок за депозитами; – різке зниження ринкових ставок за кредитами; – завдання економічних збитків підприємствам – ключовим контрагентам банку.
6	Злочинна діяльність	– шахрайські дії третіх осіб; – грабіж і крадіжка цінностей банку; – зламування комп'ютерних мереж банку; – рейдерські атаки на банк; – махінації з акціями банку.
7	Негативні макроекономічні умови	– високий рівень інфляції та інфляційних очікувань; – дефіцит інвестиційних коштів і низький рівень інвестиційної активності в країні; – економічна криза в країні; – спад попиту на кредити й банківські послуги.
8	Діяльність держави	– нестабільність податкової, кредитної й страхової політики; – політична нестабільність.

Джерело: складено на основі [3; 9; 10]

покладені в основу оцінювання й управління фінансовою безпекою банків України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 року № 2121 – III (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. № 5. – С. 30.
2. Банківська безпека : [навчальний посібник] / [О.Д. Вовчак, Ю.О. Самура, В.А. Сидоренко, В.А. Вареник]. – К. : Знання, 2013. – 237 с.
3. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / О.І. Барановський // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 1. – С. 7–26.
4. Бланк І.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – 2-е изд., стер. – К. : Эльга, 2009. – 776 с.
5. Вітлінський В. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку / В. Вітлінський, О. Пернарівський // Банківська справа. – 2010. – № 6. – С. 48–51.
6. Зубок М.І. Безпека банківської діяльності : [навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни] / М.І. Зубок. – К. : КНЕУ, 2003. – 154 с.
7. Єрмошенко М.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства : препринт наукової доповіді / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева, А.М. Ашуєв. – К. : Національна академія управління, 2005. – 78 с.
8. Пластун О.Л. Якісні методи діагностики в системі фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / О.Л. Пластун // Вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1(22). – С. 40–44.
9. Фінансова безпека банківської діяльності : [навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни «Безпека банків»] / уклад. С.М. Побережний, О.Л. Пластун, Т.М. Болгар ; Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 112 с.
10. Офіційний Інтернет-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.